

O'ZBEKISTONDA XOTIN-QIZLARNING IJTIMOiy-SIYOSIY FAOLLIGINI OSHIRISHGA QARATILGAN ISLOHOTLARNING MUHIM AHAMIYATI

ЗНАЧИМОСТЬ РЕФОРМ, НАПРАВЛЕННЫХ НА ПОВЫШЕНИЕ ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ ЖЕНЩИН В УЗБЕКИСТАНЕ

THE SIGNIFICANCE OF REFORMS AIMED AT INCREASING THE SOCIO-POLITICAL ACTIVITY OF WOMEN IN UZBEKISTAN

Sunatova Dilfuza Abatovna¹

Tursunova Zuxra Botirovna²

Sadikova Nargiza Baxtiyarovna³

^{1,2,3}Toshkent amaliy fanlar universiteti, Matematika kafedrasida dotsent v.v.b

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11395722>

Annotatsiya. Hozirgi kunda O'zbekistonda xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish borasidagi islohotlar hamda xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash sohasida olib borilayotgan chora-tadbirlarning muhim ahamiyatini o'rganish, tahlil qilish hamda kerakli taklif va tavsiyalarni ishlab chiqish.

Аннотация Изучить и проанализировать значение реформ по повышению общественно-политической активности женщин и мер, принимаемых в сфере поддержки женщин в Узбекистане, и разработать необходимые предложения и рекомендации.

Annotation. Study and analyze the significance of reforms to increase the socio-political activity of women and measures taken to support women in Uzbekistan, and develop the necessary proposals and recommendations.

Kalit so'zlar: xotin-qizlar, ijtimoiy-siyosiy faollik, farmonlar, Xotin-qizlar davlat qo'mitasi, zamonaviy ayol, milliy tarixiy shaxslar.

Ключевые слова: женщины, общественно-политическая деятельность, указы, Государственный комитет женщин, современная женщина, отечественные исторические деятели.

Keywords: women, social and political activity, decrees, State Committee of Women, modern woman, domestic historical figures.

Kirish. Mamlakatimiz tarixiga e'tibor qaratilsa, qanchadan qancha buyuk ishlar boshida turgan mard, shijoatli ayollarni sanab o'tish mumkin. Bularga misol sifatida tarixdan bizga ma'lum va mashhur bo'lgan: To'maris, Bibixonim, Nodirabegim, Uvaysiy, Zulfiya, Xadicha Sulaymonova kabi ayollarni sanab o'tish mumkin. Ular o'z jasorati, aql-idroki va mardligi bilan tarixga o'z ismlarini muhrlab qo'ygan. Shunday siymolar davomchilari ekanligimizning o'zi bugungi kun xotin-qizlariga g'urur va sharaf tuyg'ularini his qilishga sabab bo'la oladi. Vatanimiz o'z mustaqilligiga erishgach, xotin-qizlarning har sohada ijtimoiy-siyosiy faolligiga bo'lgan e'tibor yuksaldi. Mamlakatimizda xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, ularning turli soha va tarmoqlarda o'z qobiliyat hamda imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishi uchun kerakli bo'lgan shart-sharoit yaratish, huquq va qonuniy manfaatlariga so'zsiz rioya qilinishini

ta'minlash, onalik va bolalikni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, shuningdek, oila institutini mustahkamlash borasida keng qamrovli ishlar amalga oshirilib kelinmoqda.

Adabiyotlar tahlili O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 2-fevraldagi "Xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash va oila institutini mustahkamlash sohasidagi faoliyatni tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari" to'g'risida PF-5325- sonli Farmoni e'lon qilindi[1]. Mazkur Farmon asosida bir qancha ishlar amalga oshirilmoqda. Shular jumlasiga ta'lim muassasalarida rahbar ayollarning o'quv jarayonida samaradorligini oshirish sohasida olib borilayotgan ishlar tahsinga sazovordir. Umuman olganda, O'zbekistonda xotin-qizlarning jamiyatdagi o'rni va mavqeyini mustahkamlash borasida davlat ahamiyatiga molik ishlar amalga oshirib kelinmoqda. Hech kimga sir emas, jamiyat rivojini xotin-qizlarsiz, ularning ishtirokisiz tasavvur etib bo'lmaydi. Shu sababli ayollarning oilada ham, davlat va jamoat ishlarida ham erkin faoliyat yuritishlari, ularning huquq va manfaatlarini ro'yobga chiqarish yo'lida mamlakatimiz miqyosida qator chora-tadbirlar ishlab chiqilib, hayotga tatbiq etilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 7-martdagi "Oila va xotin-qizlarni tizimli qo'llab-quvvatlashga doir ishlarni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-87-son Farmoni[2] bilan 2022–2026-yillarda xotin-qizlarning mamlakat iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy hayotining barcha jabhalarida faolligini oshirish bo'yicha Milliy dastur hamda 2022–2026-yillarda xotin-qizlarning mamlakat iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy hayotining barcha jabhalarida faolligini oshirish bo'yicha Milliy dasturni 2022–2023-yillarda amalga oshirishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar rejasi tasdiqlandi.

Mazkur hujjatlardan oila institutini yanada mustahkamlash, xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, ularning turli soha va tarmoqlarda o'z qobiliyat va imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishi uchun shart-sharoit yaratish, huquq va qonuniy manfaatlariga so'zsiz rioya qilinishini ta'minlash, onalik va bolalikni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, ayollarning jamiyat hayotidagi nufuzini, faolligini oshirish, mehnatini munosib rag'batlantirish, tashkilotchilik, tadbirkorlik, ishbilarmonlik qobiliyatini qo'llab-quvvatlash borasidagi ishlar ko'lamini kengaytirish masalalari o'rin olgan.

Natijalar. Bugungi kunda mamlakatimiz boshqaruv lavozimlarida faoliyat yuritayotgan 33 foiz ayollarni sanab o'tish mumkin. Bundan tashqari turli soha va tarmoqlarda mehnat qilayotgan ishchi va xizmatchilarning 45 foizini xotin-qizlar tashkil etmoqda.

O'nlab opa-singillarimiz "O'zbekiston Qahramoni", "O'zbekiston fan arbobi", "O'zbekiston xalq o'qituvchisi", "O'zbekiston xalq shoiri", "O'zbekiston xalq artisti" singari davlatimizning yuksak faxriy unvonlari, orden va medallariga sazovor bo'lgan. Ularning orasida 500 nafardan ziyod fan doktorlari va akademiklar, minglab fan nomzodlari o'z bilimi, iste'dodi bilan Vatanimiz ravnaqi yo'lida astoydil xizmat qilib kelmoqda. Jamiyat va davlat hayotida faollik, tashabbuskorlik ko'rsatgan, o'zining samarali mehnati bilan oilaning shakllanishi va farovonligi mustahkamlanishi, onalik va bolalik muhofazasiga munosib hissa qo'shgan xotin-qizlarga beriladigan "Mo'tabar ayol" ko'krak nishoni ta'sis etildi.

Hozirgi kunda mamlakatimizda ayollar o'z iqtidorlarini namoyon qilish qobiliyatiga yarasha ishlashi uchun barcha sharoitlar yaratib kelinmoqda. Ana shu imkoniyatlardan foydalanish darajasi esa ayollarga bog'liq. Agar ayol o'zini nafaqat ayol sifatida, jamiyatdagi o'z o'rni va mavqeyini anglasa, unga tabiat ato etgan qobiliyatni to'g'ri yo'naltira olsa, faqat oila qurishni emas, balki halol mehnati bilan jamiyat taraqqiyotiga munosib hissa qo'shishi kerakligini hayotining maqsadi deb o'ylasa, bu ayol, albatta, o'z hayotidan qanoatlana oladi. Shunisi

quvonarliki, so'nggi yigirma yilda o'z maqsadini aniq bilgan, oila bekasi, farzandlarining onasi bo'lish bilan bir qatorda jamiyat taraqqiyotining turli sohalarida kasbi orqali kamolotga erishayotgan ayollarning soni orib bormoqda.

XXI asr ayollarining esa farzand tarbiyasi, oilasiga sadoqatidan tashqari boshqa qadriyatlari ham shakllandi. Bu ularning jamiyatda o'z o'rnini topishga intilishi, egallagan kasbi orqali jamiyat taraqqiyotiga munosib hissa qo'shish istagidir, bu ijobiy holatdan tashqari takomillashgan maishiy xizmat ko'rsatish texnologiyalari muayyan darajada qo'l mehnatini osonlashtirdi.

Muhokama. Xotin-qizlarning ijtimoiy faoliyati ularning iqtidori, qobiliyati, tashabbuskorligi bilan belgilanadi. Hech bir davrda ayollar faqat boshliq bo'lishi yoki faqat ergashishi lozim deb hisoblanmagan. Aksincha, hozirgi kunda xotin-qizlarga munosabat ijobiy tomonga o'zgarib, ularning ona bo'lishi bilan birga potensial qobiliyatlaridan foydalanishga alohida e'tibor qaratilmoqda.[\[4\]](#)

Ma'lumki, mamlakatimiz XIX asr oxiri va XX asr boshlarining yetakchi ma'rifatparvarlari M.Behbudiy, A.Fitrat va A.Avloniy xotin-qizlarning jamiyatdagi o'rne borasida keng fikrlar bildirganlar. Masalan, Fitratning "Oila yoki oila boshqarish tartiblari" asarida shunday fikrlar bor:[\[5\]](#)

"Ayollarning huquqlari, albatta, din va milliy qadriyatlar bilan ham bog'liqdir. Islom dini kirib kelgunga qadar qizlar tug'iliboq tiriklayin o'ldirilgani ko'pchilikka ma'lum. Muqaddas Islom dini hamisha ayollarni e'zozlashga buyuradi. "Jannat onalar oyog'i ostidadir" degan naql asrlar osha o'z mavqeyini yo'qotganmagan. Islom ta'limoti ayollarni ilm olish, mehnat qilish, meros huquqi, jamiyat taraqqiyotida faol qatnashishda erkaklar bilan teng huquqli qildi. Hadislarda "ilm olish har bir muslim va muslimaga xosdir", deyilgan. Islomda oila, nikoh, meros masalalarida ayolga ko'proq yon beriladi, nikohsiz yashashga ruxsat berilmay, shu tariqa ayolning huquqi ta'minlanadi. Nikoh shartlaridan bo'lmish mahr ham aynan ayollarning foydasi uchun joriy etilgan".

Xotin-qizlar davlat qo'mitasi ham ayollarimizning jamiyatdagi rolini oshirish maqsadida ularning ijtimoiy-siyosiy, moddiy-ma'naviy muammolarini tinglab, o'z o'rnida ularga kerakli bo'lgan ham moddiy, ham ma'naviy yordam yo'llarini topishga xizmat qilmoqda. Lekin shunday holatlar ham bo'ladiki, ayol tushkunlikka tushib qoladi, huquqlarini bilmay xo'rlanadi, yaqinlari tomonidan jazolanib, tazyiq va zo'ravonlikka uchraydi, o'qib ta'lim olishga imkon topolmaydi, ish izlab sarson bo'ladi, farzandlari bilan yolg'iz qoladi va hakoza. Aynan shunday hollarda jamiyat ayolni yolg'izlatib qo'ymasligi uchun ayollarga psixologik markazlar, maslahatxonalar, tibbiy, moddiy, huquqiy yordam tashkilotlari ko'paytirilsa, ular ayollarning muammolarini hal etishga sidqidildan yordam bersa, jamiyatda baxtsiz ayolar soni yanada kamayishiga hissa qo'shilgan bo'lar edi.

Jamiyat hayotida xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish uchun quyidagi choralarni amalga oshirish zarur:

- xotin-qizlarning mehnat va turmush sharoitini yaxshilash masalalarini o'z ichiga olgan milliy dasturlar ishlab chiqish;
- xotin-qizlarning o'z-o'zini band etish va tadbirkorlik tashabbusiga ko'maklashishni kuchaytirish;
- ish o'rinlarini yaratish, kasanachilik mehnatini tashkil etish.

Xotin-qizlar ijtimoiy-siyosiy faolligini kengaytirish maqsadida davlat darajasida quyidagi choralarni ko'rish zarur:

- yangi ish o'rinlarini yaratish;
- xalqaro banklar jamg'armalar va tashkilotlarni xotin-qizlarning ijtimoiy zaif qatlamlarini qo'llab-quvvatlash uchun kichik imtiyozli kreditlar olish imkoniyatlarini tashkil etishga jalb etish;
- uy bekalari bo'lgan xotin-qizlarni band qilish bo'yicha bepul o'quv kurslarini ochish;
- uy-fermer xo'jaliklariga soliq solish mexanizmini qayta ko'rib chiqish;
- kichik biznes sohasidagi qishloq xotin-qizlarini rivojlantirish va rag'batlantirish;
- xotin-qizlarga imtiyozli kreditlar berishni davom ettirish;
- xotin-qizlarning huquqlarini himoya qilish uchun jamoat va davlat tashkilotlarini jipslashtirish;
- xotin – qizlarning huquqiy savodxonligi va ijtimoiy faolligini oshirish uchun mahalla miqyosida ishlash, milliy qadriyatlarimizga asoslangan milliy hunar turlarining yo'q bo'lib ketmasligi uchun xotin-qizlarimizni jalb etish va hokazo.

Xulosa qilib aytganda, xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish mamlakatimizda amalga oshiralayotgan islohotlarning muhim omili hisoblanadi. Zero, ayol – oila ustuni va jamiyat ko'rki. Oilalarimiz tinch va farovon bo'lsa, jamiyatimiz, davlatimiz ham mustahkam oilalar negiziga qurilgan davlat bo'ladi.

Адабиётлар руйхати:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiaysi
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 2 fevraldagi "Xotin qizlarni qo'llab quvvatlash va oila institutini mustahkamlash sohasidagi faoliyatini tubdan takamillashtirish chora-tadbirlari to'g'risi"gi PF-5325-son Farmoni.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 1 martdagi "Oila va xotin-qizlar bilan ishlash, mahalla va nuroniylarni qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risi"gi PF -81-son Farmoni.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 7 martdagi "Oila va xotin-qizlarni tizimli qo'llab-quvvatlashga doir ishlarni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risidagi"gi PF-87-son Farmoni.
5. Базарова Д. "Ўзбекистонда хотин-қизлар ижтимоий-сиёсий фаоллигини ошириш – давр талаби". –Тошкент: ТДЮУ, 2019.
6. Абдурауф Фитрат. Оила ёки оила бошқариш тартиблари. – Тошкент: Чўлпон, 2019.
7. Ўзбекистон республикаси давлат статистика қўмитаси маълумотлари, 2019. // www.stat.uz
8. Yulchiyeva Dildora Xabibullayevna O'zbekistonda xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirishda amalga oshiralayotgan islohotlarning muhim ahamiyati <https://ijtimoiy.uz/2279/>